

ODPOVĚDNOST FUNKCIONÁŘŮ VŮČI TŘETÍM OSOBÁM

ZEJMÉNA ČLENŮ DOZORČÍ RADY

Vzhledem k tomu, že mezi funkcionáři společnosti a třetími osobami neexistuje žádný smluvní vztah, omezují se jejich odpovědnost na odpovědnost mimosmluvní (ex delictu).

Česká doktrína odpovědnost funkcionářů za škodu způsobenou třetími osobami doposud převážně opomíjí. V případech, kdy se k ní vyjadřuje, pak odpovědnost za škodu vůči třetími osobami obecně vylučuje.¹⁾ Z tohoto důvodu bude dané problematice věnována poněkud větší pozornost, byť je její význam zejména u členů dozorní rady v porovnání s odpovědností vůči společnosti nepoměrně menší.

Tento příspěvek navazuje na články „Odpovědnost funkcionářů společnosti“ a „Speciální případy odpovědnosti funkcionářů“ uveřejněné v předchozích číslech Právního rádce.

ZAHRANIČNÍ PŘÍSTUP: TEORIE REFLEXNÍ ŠKODY

V pozitivní úpravě obchodního zákoníku se odpovědnost vůči třetími osobami projevuje jen v případech odpovědnosti za škodu popsaných v kapitolách „Odpovědnost za škodu v souvislosti s fúzí“ a „Odpovědnost za škodu při rozdělení“ (viz „Speciální případy odpovědnosti funkcionářů“ v č. 3/2008).

Jak již bylo zmíněno, jsou funkcionáři povinovani primárně vůči společnosti, a té také za porušení svých povinností odpovídají. Německá a rakouská doktrína tuto odpovědnost označují jako „Binnenhaftung“ či „Haftungskanalisation“. Nejen v těchto právních rádech se ovšem připouští, byť ve výjimečných případech, že funkcionáři odpovídají za škodu i vůči třetími osobami, pravidelně společnostem a věřitelům společnosti (Dritthaftung).

Z povahy věci je zřejmé, že společníci mají ke společnosti, ač jsou od ní osobně a majetkově odděleni, přece jen užší vztah než jiné třetí osoby. Tato skutečnost má vliv též na úvahy o tom, co

může být označeno jako škoda společníkům způsobená. Německá, rakouská a anglická úprava, respektive jejich doktrína, vesměs shodně odmítají jako škodu uznat škodu, která pouze odráží škodu způsobenou společnosti, tj. spočívající ve zmenšení hodnoty obchodního podílu, respektive hodnoty akcií společnosti. Německá i rakouská doktrína v této souvislosti hovoří o tzv. reflexní škodě (Reflexschaden). Taková „škoda“ nepředstavuje skutečnou škodu a nezakládá povinnost k náhradě. Přípuštění uplatnění těchto nároků by znamenalo i osamostatnění nároků společníka, které není slučitelné s právní subjektivitou společnosti. **Základním předpokladem pro uplatnění náhrady škody společníkem vůči funkcionáři společnosti dle německé a rakouské doktríny je, aby šlo o škodu, která neodráží škodu způsobenou společnosti.**³⁾

Anglické právo zachovává v zásadě stejný přístup, když uplatňování reflexní škody (reflective loss) nepřipouští tam, kde společnost může nárok na náhradu škodu proti členovi správní rady uplatnit sama. Argumentuje inter alia tím, že nelze připustit, aby byl funkcionář povinován hradit škodu oběma subjektům. Zaujalo však současně v mnohém odlišný přístup k případům, kdy společnost není s to sama škodu, která jí vznikla, uplatňovat. Je-li tak škoda způsobená funkcionářem společnosti důvodem, proč se společnost náhrady této škody nemůže soudně domáhat, neboť nemá zdroje na vedení sporu (společnost se dostane do insolvence), připouští anglická judikatura, aby společník reflexní škodu prostřednictvím personal action uplatnil. Průlomovým rozsudkem, který toto připustil je rozhodnutí *Giles v. Rhind*.⁴⁾ V tomto rozhodnutí soud uvedl, že tam, kde člen správní rady (director)

znesmohl společnosti, aby soudně hájila své zájmy, reflective loss principle nevylučuje, aby proti němu společník uplatnil nárok na náhradu škody spočívající ve snížení hodnoty jeho podílu na společnosti. Nemá-li tedy společnost žádnou možnost, jak se domáhat svých nároků, může společník žalobu podat. Kdyby škodu neutrpěla společnost (ale jen společník), mohl by společník žalobu podat. To samé má proto platit i v případě, kdy člen správní rady společnosti znesmohl, aby hájila své zájmy.⁵⁾

TEORIE REFLEXNÍ ŠKODY V ČESKÉM PRÁVNÍM PROSTŘEDÍ

K otázce reflexní škody se již vyjádřil i Nejvyšší soud ČR, a to v rozhodnutí sp. zn. 8 Tdo 124/2005 ze dne 24. 3. 2005.⁶⁾ V daném případě šlo o to, že jediný akcionář poškozené společnosti byl současně i předsedou představenstva jiné společnosti, při jejíž činnosti první společnosti vznikla škoda. Daný funkcionář byl shledán vinným z trestného činu obecného ohrožení, neboť z titulu funkce předsedy představenstva ve druhé společnosti nedostatečně zajistil provádění stavebních úprav na budově ve vlastnictví společnosti první. Nejvyšší soud ČR jeho argumentaci tím, že škoda způsobená první společností, je ve skutečnosti škoda, která vznikla jemu osobně jako akcionáři poškozené společnosti, odmítl s tím, že **společníci nemohu být přímo poškozenými osobami v případech, kdy škoda vznikla na majetku obchodní společnosti.** V odůvodnění pak mimo jiné uvedl: „Definičním znakem právnických osob je totiž mimo jiné jejich majetková samostatnost, jejímž výrazem je jednak to, že mají vlastní majetek, a jednak to, že jen ve vztahu k tomuto majetku nesou samostatnou majetkovou odpovědnost v právních vztazích, do nichž vstupují. Společníci jednotlivých obchodních společností tedy nejsou podílovými spoluvlastníky (spolumajiteli) majetku obchodní společnosti, ale jejich vztah k obchodní společnosti a k jejímu majetku je vymezen souborem práv a povinností společníka. **Majetková práva společníků spočívají zpravidla v podílu na přímém zisku obchodní společnosti a v možnosti převodu obchodního podílu (akcií).**“

Z výše uvedeného je tedy patrné, že ani česká judikatura nepřipouští, aby společníci uplatňovali škodu vůči funkcionářům společnosti v případě, že tato škoda jen odráží škodu vzniklou společnosti.

ODPOVĚDNOST FUNKCIONÁŘE NEBO SPOLEČNOSTI?

Další, a v souvislosti s odpovědností funkcionářů za škodu způsobenou třetími osobami, klíčovou

otázkou, je otázka, kdy lze tuto odpovědnost přičítat společnosti, v jejíž orgánech jsou daní funkcionáři činní, a kdy již funkcionářům samým.

Rakouský *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch* (dále jen „ABGB“) obsahuje v rámci smluvní odpovědnosti v § 1313a úpravu, podle které dlužník odpovídá za škodu způsobenou jeho zákonným zástupcem a dalšími osobami, kterých ke splnění svého závazku užívá, stejně jako za své vlastní jednání.⁷⁾ Obdobně též § 278 německého *Bürgerliches Gesetzbuch* (dále jen „BGB“).⁸⁾ Pro oblast deliktů odpovědnosti ABGB navíc obsahuje i § 1315, podle kterého ten, kdo se nechá zastupovat nezpůsobilou osobou nebo vědomě osobou nebezpečnou, odpovídá v každém případě za škodu, kterou tato osoba při zastupování způsobila.⁹⁾ Podstatné v této souvislosti je, že odpovědnost podle výše uvedených ustanovení není vyloučena odpovědností funkcionářů samotných, byť je tato odpovědnost celou řadou instrumentů omezoována.¹⁰⁾ Hlavní překážkou pro uplatnění náhrady škody proti funkcionářům společnosti je především skutečnost, že jak podle německé, tak podle rakouské doktríny je vyžadováno, aby v rámci protiprávnosti právního úkonu byla prokázána i tzv. protiprávní souvislost (*Rechtswidrigkeitsszusammenhang*).¹¹⁾ ▶

typy C. H. Beck
kvalita, aktuálnost, spolehlivost

Svesko/Spáčil/Skáravý/Hulmák a kol.
Občanský zákoník – Komentář
VELKÝ KOMENTÁŘ spojuje dohledy teoretická s řešeními praktických problémů. Každá kapitola je doplněna praktickými příklady a komentáři, včetně výkladů a poznámek v rozsahu přílohy. Každá kapitola obsahuje také seznamy odkazů na relevantní právní předpisy a rozhodnutí soudů. Dílo obsahuje rozsáhlou tabulku obsahovou, která umožňuje rychlé nalezení potřebných ustanovení. Dílo II. část první – Část šestá, § 1 – 459, (Obecná ustanovení, Věcné právo, Odpovědnost za škodu)
Díl II. část sedmá – Část devátá, § 460 – 880, (Běžné, Závazkové právo, Závazkové, předchozí a zrušovací ustanovení)

Věcné s přebírkou
Z svazků 2336 stran
cena 4390 Kč
obz. číslo FVZ

OHS
Pely/Dostal
Zákon o ochraně hospodářské soutěže
Publikace přináší nejen úplný a aktuální znění zákona o ochraně hospodářské soutěže, ale i evropských předpisů významných v právu hospodářské soutěže. Jádrem publikace jsou výborně rozpracované české i evropské soudní doplnění jednotlivé ustanovení zákona. Kniha tak vyhovuje všem potřebám právního úkonu a užití práva díky převážně dosud nepublikovanému judikatury společností a komentářů výkladu zákona.

Věcné, 314 stran
cena 720 Kč
obz. číslo E217

Přesměn objednávky zasílejte na adresu: Reznická 17, 110 00 Praha 1
tel.: 225 993 959, fax: 225 993 920, beck@beck.cz

PR-000534/D

Odpovědnost za škodu tak nastupuje jen v případě, že porušená norma měla za cíl zabránit právě dané škodě,¹²⁾ tj. společník se může domáhat náhrady škody na funkcionáři jen v případě, je-li porušena povinnost, která má bránit vzniku škody na jeho straně. Tento přístup umožňuje držet odpovědnost funkcionářů společnosti vůči třetím osobám v rozumných mezích, aniž by ji však současně vylučoval.

Významné je rovněž to, že odpovědnost osoby, v jejímž zájmu pomocník (funkcionář) jedná, je odpovědností *ex contractu*, při níž poškozený nemusí prokazovat zavinění, zatímco odpovědnost pomocníka samotného je odpovědností *ex delictu*, při níž poškozeného tato povinnost naopak stíhá.

ČESKÁ ÚPRAVA CHRÁNÍ FUNKCIONÁŘE
Zmiňovaným ustanovením ABGB a BGB odpovídá v české úpravě § 420 odst. 2 občanského zákoníku, podle kterého je škoda způsobena právnickou osobou, když byla při její činnosti způsobena těmi, které k této činnosti použila.^{13), 14)} Tato úprava přitom zahrnuje jak odpovědnost *ex delictu*, tak i *ex contractu*.

V čem se obě úpravy liší, je však odpovědnost těchto použitých osob. Zatímco, jak uvedeno výše, německá a rakouská úprava odpovědnost těchto osob ponechává vedle odpovědnosti společnosti (ale doktrinálně ji podstatně zužuje), § 420 odst. 2 občanského zákoníku jejich odpovědnost vylučuje a působí tak vůči třetím osobám jako štít, jenž jim brání obrátit se se svými nároky přímo na funkcionáře samotného. Kriticky se k této úpravě v případě deliktů odpovědnosti vyjadřuje zejména I. Pelikánová,¹⁵⁾ která uvádí, že nevidí jediný rozumný důvod, aby byla odpovědnost použité osoby vyloučena, a vidí v tom oslabení principu *neminem laedere*.¹⁶⁾

Odpovědnost pouze při excesu

K tomu, aby použitá osoba za škodu neodpovídala, je však třeba, jak uvedeno výše, aby šlo o škodu způsobenou při činnosti právnické osoby. Toto ustanovení na ochranu osob použitých při výkonu činnosti právnické osoby se tedy nepoužije tam, kde dojde z jejich strany k excesu, tj. tam, kde, posuzováno z objektivního i subjektivního hlediska, vybočí z rámce činnosti právnické osoby.^{17), 18)}

Posouzení toho, kdy jde o exces, je úlohou doktríny a judikatury. Zatímco doktrína v tomto ohledu zastává stanovisko, podle kterého je pojem „při činnosti“ třeba v zájmu poškozených vykládat extenzivně, trestněprávní judikatura vedena často tímž zájmem, se kloní k restri-

ktivnímu výkladu.¹⁹⁾ V judikatuře Nejvyššího soudu ČR se tak pravidelně osobám v postavení členů orgánů společnosti v rámci adhezního řízení ukládá povinnost k náhradě škody, byť jde o škodu nepochybně způsobenou při výkonu jejich funkce. V rozhodnutí sp. zn. 4 Tz 41/2002 Nejvyšší soud ČR uvedl: „V této souvislosti je třeba poukázat, že trestní právo České republiky je doposud postaveno výhradně na principu individuální trestní odpovědnosti fyzických osob. Tato zásada má význam nejen pro rozhodování o vině a trestu, ale i pro ukládání povinnosti k náhradě škody, neboť pouze pachatel (v širším slova smyslu) trestného činu může být v adhezním řízení zavázán k povinnosti způsobenou škodu nahradit. To však platí za současného splnění předpokladu, že se tak nestalo za podmínek uvedených v ustanovení § 420 odst. 2 obč. zák., v němž je stanoveno, kdy je škoda způsobena právnickou nebo fyzickou osobou, byla-li způsobena při jejich činnosti těmi, které k této činnosti použili.“

Z výše citovaného, i z většiny judikátů uvedených v poznámce,²⁰⁾ je patrné, že Nejvyšší soud ČR připouští, že je v každém jednotlivém případě třeba zkoumat, zda jde o exces, a že nikoliv každý trestný čin, při němž je způsobena škoda, vyvolává osobní odpovědnost funkcionáře za škodu.^{21), 22)} Stejně tak je ovšem patrné, že pouhá argumentace tím, že delikt je spáchán v postavení funkcionáře společnosti a při její činnosti, nezbavuje osobu v tomto postavení odpovědnosti za škodu a naplnění předpokladů pro vyloučení odpovědnosti dle § 420 odst. 2 občanského zákoníku. Argumentaci kopírující výše citované rozhodnutí tak Nejvyšší soud ČR použil např. v rozhodnutí sp. zn. 5 Tdo 16/2005 v odpovědi na obranu jednatelky, která uváděla, že obchodní zákoník neupravuje odpovědnost jednatelů společnosti s ručením omezeným vůči třetím osobám a že právní následky jednání jednatelů jako statutárních orgánů společnosti lze přičítat výlučně společnosti.

O exces půjde tam, kde funkcionář začne svým jednáním sledovat vlastní, od společnosti odlišné zájmy. Na rozdíl od J. Švestky²³⁾ si s ohledem na zmiňované judikáty nemyslím, že musí jít výlučně o zájmy vlastní, ani že tyto zájmy musejí nutně vylučovat zájmy společnosti. Funkcionář společnosti je, jak vyplývá z povinnosti loajality, povinen nadřadit její zájmy všem ostatním zájmům. Bude-li vedle těchto zájmů funkcionář sledovat též jiné zájmy (tj. nejen zájmy vlastní, ale i třetích osob), bude povinnost loajality porušovat, což v souladu s výše zmiňovanou judikaturou odůvodňuje závěr, že jde o exces vylučující aplikaci § 420 odst. 2 občanského zákoníku. Vzhledem k tomu, že pro

nástup osobní odpovědnosti stačí sledovat jiné zájmy vedle zájmů společnosti, bude třeba v každém jednotlivém případě posoudit, zda jde o zájmy, které mohou významnou měrou ovlivnit rozhodování funkcionáře. Určující roli při takovém posuzování bude hrát úvaha, zda by funkcionář jednající v souladu s povinností loajality v daném okamžiku a za daných okolností jednal shodně.

O exces jde podle mého názoru současně i tehdy, pokud funkcionář překročí meze své působnosti. Tento závěr je možné podpořit analogickým použitím § 33 odst. 2 občanského zákoníku, podle kterého mohou třetí osoby po jednateli bez příkazu požadovat náhradu škody, pokud zmocnitel jeho jednání neschválí.

Odpovědnost při jednání proti dobrým mravům?

Zvláštní roli při určování odpovědnosti za škodu hraje i § 424 občanského zákoníku. O možné odpovědnosti funkcionářů společnosti vůči společníkům podle tohoto ustanovení občanského zákoníku se ve stručnosti zmiňoval již K. Eliáš.²⁴⁾ K obecnému charakteru odpovědnosti za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům se vyjadřoval i J. Švestka,²⁵⁾ který kritizující zařazení tohoto ustanovení mezi zvláštní případy odpovědnosti za škodu, je označil za „...obecné ustanovení ... tvořící potřebný obecný korektiv z hlediska dobrých mravů...“.

Právě posouzení toho, zda chápat úmyslné jednání proti dobrým mravům jako obecnou skutkovou podstatu odpovědnosti za škodu, má však pro posouzení odpovědnosti funkcionářů společnosti za škodu klíčový význam. Budeme-li spolu s J. Švestkou chápat jednání funkcionáře naplňující znaky úmyslného jednání proti dobrým mravům v intencích obecné odpovědnosti za škodu, dostáváme se z režimu § 420 odst. 2 občanského zákoníku. Také v tom případě by sice podle mého názoru bylo z povahy věci třeba přisoudit společnosti následky deliktního jednání jejích funkcionářů, nikoli však osvobození od jejich osobní odpovědnosti. Budeme-li naopak a *rubrica* trvat na tom, že úmyslné jednání proti dobrým mravům je zvláštním případem odpovědnosti (což je dle mého názoru *de lege lata* korektní výklad), pak platí, že se subsidiárně uplatní obecný § 420 odst. 2 občanského zákoníku i co do vyloučení osobní odpovědnosti funkcionáře za škodu. Pro posouzení toho, kdy jde o jednání přičitatelné společnosti a kdy jde již o exces, pak platí argumentace uvedená výše.

Jak uvádí L. Chalupa,²⁶⁾ lze § 424 občanského zákoníku aplikovat i tehdy, pokud úmyslné jed-

nání proti dobrým mravům vykazuje znaky odpovědnosti za škodu současně i podle jiného ustanovení zákona.

O úmyslné jednání v rozporu s dobrými mravy opřel svá rozhodnutí ve věci *Infomatec*²⁷⁾ i německý Spolkový soudní dvůr (dále jen „BGH“).²⁸⁾ V dané věci uznal soud dva členy představenstva společnosti odpovědnými za škodu způsobenou tím, že úmyslně uváděli v *ad hoc* sděleních (*Ad-hoc-Mitteilungen*) adresovaných veřejnosti nepravdivé údaje, které vedly některé adresáty k tomu, aby si akcie dané společnosti koupili.²⁹⁾ BGH, podobně jako soudy nižší instance, zamítl nároky na náhradu škody z titulu obecné odpovědnosti za škodu podle § 823 odst. 2 BGB, neboť z jeho pohledu nebyl porušen tzv. *Schutzgesetz* (viz výše), připustil však náhradu škody právě z titulu úmyslného jednání proti dobrým mravům dle § 826 BGB. V tiskovém prohlášení k rozsudkům *Infomatec* však BGH mírnil optimismus akcionářů tím, že v podobných případech bude vždy obtížné prokázat souvislost mezi nepravdivou informací a rozhodnutím investora o koupi akcií, a to i vzhledem k tomu, že *ad hoc* sdělení nejsou na rozdíl od prospektu určena k rozhodování o koupi akcií, byť jim v jednotlivých případech nelze upřít ani tuto roli. Rovněž pak však přísluší investorovi, aby prokázal, že mezi nepravdivou informací a rozhodnutím o koupi akcií existuje i časová souvislost, neboť relevance takové informace pro rozhodnutí o investici (*Anlagestimmung*), byť se vzpírá jakémukoliv zevšeobecnění, končí každopádně zveřejněním jakékoliv další informace nebo nástupem jakýchkoliv dalších faktorů relevantních pro takové rozhodnutí. Pouze podaří-li se akcionáři prokázat, že by bez zveřejnění nepravdivé informace akcie nekoupil, má právo na náhradu škody, a to ve výši zaplacené kupní ceny za tyto akcie.

ODPOVĚDNOST DLE OBČANSKÉHO NEBO OBCHODNÍHO ZÁKONÍKU?

Vrátím-li se na závěr zpět k české úpravě, je třeba se ještě vyjádřit k tomu, podle jakého předpisu bude funkcionář za předpokladu, že jednání bude přičitatelné přímo jemu a § 420 odst. 2 občanského zákoníku nenalezne své uplatnění, za škodu deliktně odpovídat.

Pro zodpovězení této otázky bude rozhodující, jaká povinnost bude porušena a v jakém předpisu je tato povinnost uložena. Půjde-li o povinnost uloženou v obchodního zákoníku, použijí se v souladu s § 757 obchodního zákoníku § 373 a násl. obchodního zákoníku. Půjde-li naopak o povinnost uloženou občanským zákoníkem, bude funkcionář obdobně odpovídat podle občanského zákoníku.

ODPOVĚDNOST ČLENŮ DOZORČÍ RADY VŮČI SPOLEČNÍKŮM

Na tomto místě se lze vrátit k tomu, nakolik lze obecně formulované závěry týkající se odpovědnosti funkcionářů za škodu způsobenou třetím osobám aplikovat na odpovědnost členů dozorčí rady. Přestože, jak uvádí R. Kříž,³⁰⁾ by odpovědnost členů dozorčí rady vůči třetím osobám neměla obecně přicházet v úvahu, nelze, jak je uvedeno dále, vyloučit případy, kdy tento obecný předpoklad neplatí.

Pro posouzení toho, podle jakého předpisu bude člen dozorčí rady za škodu odpovídat, je rozhodující skutečnost, v jakém předpisu je porušená povinnost stanovena. Ve většině případů by mělo jít o obchodní zákoník.

Není určující, v čí prospěch obchodní zákoník splnění povinnosti ukládá, či zda je povinnost uložena přímo dozorčí radě či společnosti a dozorčí rada je zavázána až v důsledku vnitřního rozdělení působnosti jednotlivých orgánů společnosti. **Rozhodující pro určení toho, zda je k uplatňování práv z deliktivní odpovědnosti za škodu oprávněna společnost či třetí osoba, v tomto případě tedy společník, je pouze skutečnost, na čí straně škoda vznikne.** Je-li tak např. podle § 182 odst. 1 písm. b) obchodního zákoníku dozorčí rada akciové společnosti povinna na žádost akcionáře přezkoumat působnost představenstva nebo podle § 182 odst. 1 písm. c) uplatnit na žádost akcionáře náhradu škody vůči členovi představenstva, nejsou akcionáři aktivně legitimováni k uplatnění náhrady škody, neboť škoda, která by na jejich straně porušením povinností dozorčí rady případně vznikla, by nutně pouze odrážela škodu vzniklou společnosti (tj. již zmiňovaná reflexivní škoda) a přímá odpovědnost členů dozorčí rady proto nepřipadá v úvahu.

Jiná však bude patrně situace např. v případě porušení informačních povinností vůči akcionářům dle § 180 odst. 4 obchodního zákoníku. Jestliže poté, co představenstvo odmítlo akcionáři poskytnout na valné hromadě požadované informace, poskytnutí těchto informací nepřipustí ani dozorčí rada, vystavují se její členové pro případ, že toto odmítnutí bylo nedůvodné a akcionáři tím vznikla škoda, solidární odpovědnosti za škodu společně s členy představenstva.

Podobně mohou členové dozorčí rady odpovídat akcionářům za škodu i v případě porušení povinností stanovených v § 183a odst. 11 obchodního zákoníku, tj. ve vztahu ke společníkům povinnosti nepřijímat opatření, která mohou způsobit, že akcionáři nebudou mít příleži-

stost se volně a se znalostí věci rozhodnout o nabídce převzetí, a povinnosti zpracovat věcně odůvodněné písemné stanovisko k nabídce převzetí, v němž se musí vyjádřit k tomu, zda nabídka převzetí je v souladu se zájmy akcionářů, zaměstnanců a věřitelů společnosti. Odpovědnost za škodu by se pak posuzovala, jak uvedeno výše, podle obchodněprávní úpravy odpovědnosti za škodu. Také zde však platí to, co bylo uvedeno v předchozí kapitole, tj. bude muset být prokázán excès, aby nastoupila přímá odpovědnost členů dozorčí rady. Způsobí-li proto škodu více členů dozorčí rady, budou za ni odpovídat solidárně podle § 383 obchodního zákoníku.³¹⁾

Při porušení povinností, které nejsou uloženy v obchodním zákoníku, se uplatní, jak uvedeno v předchozí kapitole, úprava odpovědnosti za škodu obsažená v občanském zákoníku, subjektivní odpovědnost za škodu. Zavinění se tedy presumuje a je na členovi dozorčí rady, aby se exkulpoval.

ODPOVĚDNOST ČLENŮ DOZORČÍ RADY VŮČI VĚŘITELŮM SPOLEČNOSTI

Jak již bylo uvedeno obecně u odpovědnosti funkcionářů vůči třetím osobám, nastupuje podle pozitivní úpravy obchodního zákoníku výslovně **přímá odpovědnost** za škodu vůči věřitelům společnosti v případech uvedených v článku „Speciální případy odpovědnosti funkcionářů“ (viz předchozí číslo Právního rádce), a to v části „Odpovědnost za škodu v souvislosti s fúzí“ a „Odpovědnost za škodu při rozdělení“.

Pokud jde o odpovědnost za škodu vyvolanou porušením jiných povinností, ať již uložených obchodním zákoníkem nebo jinými předpisy, platí *mutatis mutandis*, co bylo uvedeno u odpovědnosti vůči společníkům.

NEPŘÍMÁ ODPOVĚDNOST

Další z forem odpovědnosti členů dozorčí rady vůči věřitelům společnosti je **záonné ručení za závazky společnosti**. Právní úprava je obsažena v § 194 odst. 6 obchodního zákoníku a na dozorčí radu se použije na základě odkazu obsažených v § 138 odst. 2 obchodního zákoníku a § 200 odst. 3 obchodního zákoníku. **Členové dozorčí rady ručí za závazky společnosti, pokud způsobili společnosti škodu, a to bez ohledu na to, zda škodu způsobili porušením svých povinností při výkonu své působnosti nebo mimo ni.**

Zákon pro nástup takového ručení předpokládá dvě skutečnosti: první je skutečnost, že člen dozorčí rady způsobenou škodu neuhradil,³²⁾

druhou skutečností je nemožnost věřitelů dosáhnout uspokojení svých pohledávek pro platební neschopnost společnosti, anebo proto, že společnost zastavila platby.

Věřitelé mohou uplatnit své pohledávky proti odpovědným členům dozorčí rady, nebo jen proti některému či některým z nich. Pokud věřitel uplatní pohledávku jen proti některé ze zmiňovaných osob, vypořádá se tato s ostatními odpovědnými členy dozorčí rady podle § 307 odst. 1 obchodního zákoníku a § 293 obchodního zákoníku. **Rozsah ručení jednotlivých členů dozorčí rady za závazky společnosti je však limitován rozsahem jejich povinnosti k náhradě škody.**

Jak uvádí J. Bejček, ručitel'ský závazek nezproštuje funkcionáře jeho povinnosti uhradit škodu společnosti.³³⁾ Tím, že na něj však současně v souladu s § 308 obchodního zákoníku přejde právo věřitele, získává možnost započtení svého nároku vůči nároku společnosti na náhradu škody. S nabytím účinnosti insolvenčního zákona se původně teoretická³⁴⁾ možnost započtení zvýšila. Byť je i nadále platební neschopnost jednou z variant úpadku, umožňuje nově § 140 odst. 2 insolvenčního zákona započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele po rozhodnutí úpadku, jestliže zákonné podmínky tohoto započtení byly splněny před rozhodnutím o způsobu řešení úpadku. Přesto však přetrvávají pochybnosti o praktickém významu úpravy ručení za závazky společnosti, které vznesla již S. Černá, když poukázala na to, že věřitelům bude zpravidla scházet dostatek informací k tomu, aby zjistili, zda, a kteří funkcionáři společnosti způsobili škodu, v jaké výši a zda jsou dány podmínky pro vznik ručení.³⁵⁾

Poznámky:

¹⁾ Za všechny Bejček, J., Principy odpovědnosti statutárních a dozorčích orgánů kapitálových společností. XVI. Karlovarské právníké dny. Linde Praha, 2007, str. 53; výjimku představuje K. Eliáš in Eliáš, K., K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností. Právník, 1999, č. 4, str. 320, který připouští odpovědnost za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mrávům.

²⁾ Za všechny Adensamer, N., Eckert, G. in Kalss, S., (vyd.). Vorstandshaftung in 15 europäischen Ländern. Linde Verlag Wien, 2005, str. 376; Ginthör, O., Barnert, M., Der Aufsichtsrat. Rechte und Pflichten. Linde Verlag Wien, 2005, marg. č. 228.

³⁾ Adensamer, N., Eckert, G. in Kalss, S., (vyd.). Vorstandshaftung in 15 europäischen Ländern. Linde Verlag Wien, 2005, str. 224 a 376.

⁴⁾ Giles v. Rhind (2002) All ER 977 dostupný na http://www.lexisnexis.co.uk/lawcampus/dataitem.asp?D=229_09&tid=7.

⁵⁾ „Where a wrongdoer, by breach of a duty owed to a shareholder, had disabled the company from pursuing such cause of action as it had against the wrongdoer, the reflective loss principle did not preclude the shareholder from bringing a claim for diminution in the value of his shareholding. If the company had no cause of action to recover the loss, the shareholder could bring a claim. The same should therefore be true of a situation in

which the wrongdoer had disabled the company from pursuing its cause of action.“

⁶⁾ Obdobně jako v dalších případech týkajících se problematiky odpovědnosti členů orgánů společnosti jde rovněž zde o usnesení trestněprávního senátu.

⁷⁾ „Wer einem andern zu einer Leistung verpflichtet ist, haftet ihm für das Verschulden seines gesetzlichen Vertreters sowie der Personen, deren er sich zur Erfüllung bedient, wie für sein eigenes.“

⁸⁾ „Der Schuldner hat ein Verschulden seines gesetzlichen Vertreters und der Personen, deren er sich zur Erfüllung seiner Verbindlichkeit bedient, in gleichem Umfang zu vertreten wie eigenes Verschulden...“

⁹⁾ „Überhaupt haftet derjenige, welcher sich einer untüchtigen oder wesentlich einer gefährlichen Person zur Besorgung seiner Angelegenheiten bedient, für den Schaden, den sie in dieser Eigenschaft einem Dritten zufügt.“

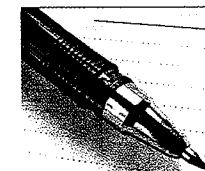
¹⁰⁾ Kozioł, H., Welsner, R., Grundriss des bürgerlichen Rechts. Band II. Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht. 11. Auflage. Wien: Manz, 2000, str. 325.

¹¹⁾ Někdy je tento prvek nazýván také jako „Schutzzweck“, tedy účel, jaký má daná norma chránit.

¹²⁾ Barta, H., Online Lehrbuch Zivilrecht. (Citováno 20. 6. 2007). Dostupné na http://www.uibk.ac.at/zivilrecht/buch/kap9_0.xml?section=1;section-view=true#BFCIIIDE, str. 30.

¹³⁾ Ze znění daného ustanovení je patrné, že směřuje primárně na zaměstnance. Doktrína však v této souvislosti a s ohledem na široké zákonné vymezení („...ti, kteří byli k této činnosti použiti...“) dovozuje i další skupiny osob: členy právnícké osoby, osoby vykonávající činnosti mimo pracovní poměr a osoby vykonávající činnosti na základě jiného smluvního vztahu. Členové orgánů v této souvislosti sice jmenováni nejsou, jejich zařazení však je třeba podle mého názoru jednoznačně dovodit. Stejně i Kříž, R., Dozorčí rada a představenstvo akciové společnosti v praxi a teorii. 1. vydání. Praha: Codex Bohemia, 1999, str. 101; či judikatura uváděná v pozn. č. 20; podobně zřejmě i Švestka, J. in Knapová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné. Díl třetí. Závazkové právo. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2005, str. 499: „...nerozhoduje, jaký vnitřní právní poměr mezi právníkou a fyzickou osobou na straně jedné a použitou osobou na straně druhé existuje“. Patrně je však třeba připustit, že i bez tohoto výslovného ustanovení by deliktivní jednání v působnosti orgánů společnosti bylo z povahy věci třeba přičítat společnosti, nikoliv však již nutně i vyloučení osobní odpovědnosti funkcionářů za škodu. ▶

Umíte skutečně využívat možnosti systému ASPI?

Pravidelně pro Vás pořádáme uživatelská školení

Termíny školení:

Praha:
13. 5. • 21. 5. 2008

Brno:
13. 5. 2008

Olomouc:
20. 5. 2008

NAUČTE SE VYUŽÍVAT VŠECH VÝHOD NAŠEHO SYSTÉMU!

ASPI, a. s., U Nákldového nádraží 6, 130 00 Praha 3,
tel: 246 040 400, fax: 246 040 401, <http://www.aspi.cz>

- 14) Odpovědnost společnosti podle § 420 odst. 2 občanského zákoníku tak pokrývá i odpovědnost funkcionářů za škodu způsobenou porušením povinnosti předcházet škodám dle § 415 občanského zákoníku.
- 15) Pelikánová, I., Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. 2. upravené vydání. Praha: Linde Praha, 1998, str. 435.
- 16) Společnou odpovědnost osoby, při jejíž činnosti použita osoba jedná, a této použité osoby, označuje za vhodnou též Švestka, J. in Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné. Díl třetí. Závazkové právo. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2005, str. 502.
- 17) Švestka, J. in Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné. Díl třetí. Závazkové právo. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2005, str. 502.
- 18) V úpravě obchodního zákoníku hraje obdobnou roli jako § 420 odst. 2 občanského zákoníku § 331 obchodního zákoníku, podle kterého, plní-li dlužník svůj závazek pomocí jiné osoby, odpovídá tak, jako by plnil svůj závazek sám, nestanoví-li obchodní zákoník jinak. Druhé věte § 420 odst. 2 občanského zákoníku vylučující odpovědnost třetích osob pak odpovídá § 375 obchodního zákoníku, podle něhož, bylo-li porušení povinnosti ze závazkového vztahu způsobeno třetí osobou, které povinná strana svěčila plnění své povinnosti, je u povinné strany vyloučena odpovědnost jen v případě, kdy je u ní vyloučena odpovědnost podle § 374 obchodního zákoníku a třetí osoba by rovněž podle tohoto ustanovení nebyla odpovědnou, kdyby oprávněné straně byla přímo zavázána místo povinné strany. Pokud jde o možnost aplikace těchto ustanovení na případy deliktů odpovědnosti funkcionářů za škodu, je třeba uvést, že § 331 obchodního zákoníku se vztahuje jen na odpovědnost za smluvní delikty a na popisovanou problematiku ho tedy aplikovat nelze. Ustanovení § 375 obchodního zákoníku, který navazuje na úpravu obsaženou v § 331 obchodního zákoníku, zase přeneseně upravuje pouze liberaci společnosti, nikoliv však funkcionáře samotného. Lze tedy uzavřít, že obchodní zákoník speciální úpravu neobsahuje a použije se tedy subsidiární úprava občanského zákoníku.
- 19) Za všechny rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 4 Tz 41/2002, ze 6. srpna 2002; sp. zn. 7 Tdo 410/2002 z 27. srpna 2002; sp. zn. 11 Tcu 129/2004 z 30. září 2004; sp. zn. 5 Tdo 16/2005 ze 17. března 2005.
- 20) Za všechny rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 8 Tdo 124/2005 z 24. března 2005; sp. zn. 6 Tdo 1478/2003 z 29. dubna 2004; 7 Tdo 912/2006 ze 14. února 2007.
- 21) Stejně Švestka, J. in Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné. Díl třetí. Závazkové právo. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2005, str. 502.
- 22) Srovnej rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. 2 Tz 10/68 z 19. června 1968, podle kterého: „Nárok na náhradu škody, způsobené pracovníkem třetí osobě nebo cizí organizací zaviněným porušením povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním, může v adhezním řízení uplatnit pouze organizace, s níž je pracovník v době způsobení škody v pracovním poměru. Poškozené třetí osobě nebo cizí organizaci v takovém případě nárok na náhradu škody vůči pracovníkovi nenáleží; své nároky může uplatňovat pouze vůči organizaci, u níž byl pachatel v době činu pracovníkem, nikoliv však v trestním řízení proti takovému pachateli.“

- 23) Švestka, J. in Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné. Díl třetí. Závazkové právo. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2005, str. 502.
- 24) Eliáš, K., K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností. Právník, 1999, č. 4, str. 320: „Myslitelný je však i nástup odpovědnosti reprezentanta společnosti vůči společníkům (nebo některým společníkům) téže společnosti podle obecného práva občanského, např. tehdy, způsobí-li jim škodu úmyslným jednáním proti dobrým mravům (§ 424 obč. z.).“
- 25) Švestka, J. in Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné. Díl třetí. Závazkové právo. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2005, str. 411.
- 26) Chalupa, L., Odpovědnost za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům. Právní rádce, 2003, č. 6, str. 19.
- 27) Dostupná na: http://www.jura.uniaugsburg.de/prof/moellers/aktuelles/bgh_entscheidet_infomatec.html.
- 28) V dané věci byla v roce 2004 vydána celkem tři rozhodnutí (všechna z 19. července 2004), přičemž k úspěchu akcionářů vedlo jen rozhodnutí sp. zn. II ZR 402/02. V rozhodnutí sp. zn. II ZR 218/04 se přičinnou souvislost mezi nepravdivou informací a rozhodnutím o koupi akcií prokázat nepodařilo a v rozhodnutí sp. zn. II 217/03 byl spor vrácen odvolacímu soudu k novému projednání.
- 29) K daným rozhodnutím srovnej i Kotásek, J., Čekání na český „Infomatec“ – k odpovědnosti reprezentantů emitentů kótovaných cenných papírů za nesplnění vybraných informačních povinností. Sborník příspěvků z mezinárodní konference studentů doktorského studijního programu „obchodní právo“ na téma odpovědnost za škodu, konané 25. 11. 2004 na PF MU. Masarykova univerzita Brno, 2005, str. 46 a násl.
- 30) Kříž, R., Dozorčí rada a představenstvo akciové společnosti v praxi a teorii. 1. vydání. Praha: Codex Bohemia, 1999, str. 101.
- 31) Ustanovení § 194 odst. 5 obchodního zákoníku stanovující totož se týká jen odpovědnosti za škodu způsobenou společností.
- 32) Zde je třeba vidět výrazný posun k lepší ochraně zájmů věřitelů, neboť právní úprava platná do 31. 12. 2000 jako předpoklad pro vznik zákonného ručení pouze požadovala, aby společnost postupovala líknavě nebo pouze formálně, znemožňovalo věřitelům zákonné ručení uplatnit.
- 33) Bejček, J., Principy odpovědnosti statutárních a dozorčích orgánů kapitálových společností. XVI. Karlovarské právnické dny. Linde Praha, 2007, str. 53.
- 34) Jako v minulosti teoretickou možnost označují započtení proto, že započtení na majetek patřící do konkursní podstaty podle § 14 odst. 1 písm. i) zákona o konkursu a vyrovnání nebylo přípustné. Jedinou možností pro funkcionáře tak bylo přihlášení pohledávky do konkursu.
- 35) Černá, S., Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl, Praha: ASPI, 2006, str. 252.

Ivan Rada
advokát spolupracující s e|n|w|c Advokáti, Praha,
přednášející na Vysoké škole ekonomie
a managementu

www.hrmanagement.cz

